

**СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ**

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19-20 травня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Полулях О.В.

студент I курсу юридичного факультету

Сумського державного університету

Науковий керівник: Янішевська К. Д.

викладач кафедри СМП юридичного факультету

Сумського державного університету

В сучасних умовах будь-яка державна влада може успішно виконувати свої завдання перед суспільством, якщо вона утворює єдине ціле, якщо її інститути діють узгоджено і виключно у суспільних інтересах. Тому на сьогодні вкрай важливою є об'єктивна оцінка поточного стану у сфері правосуддя та наявних у ній проблем. Проблемними слід визнати аспекти пошуку форм та напрямків реформування системи судових органів, етапності відповідних перетворень. Вище сказане обумовлює актуальність нашої теми.

Питанням організаційних та правових засад діяльності судової влади та її вдосконалення в нашій країні присвячена значна кількість робіт таких авторів, як О. Веремеєнко, Н.В. Добровольська, В. В. Шутович, Н. І. Бесєдіна, В. Ф. Бойко, Б. В. Бабін.

Основною передумовою для справедливого і законного правосуддя є проведення суспільно орієнтованої судової реформи. Значною перепорою виступають великі затрати (понад 10 мільярдів гривень) для її здійснення [1]. Імітація судової реформи ведеться в Україні протягом 18 років, але поки в цьому напрямку не зроблено жодного реального кроку. Більше того, в Україні, на думку багатьох адвокатів, взагалі немає судів! Адже суд - це незалежна гілка влади, яка контролює органи виконавчої влади, захищає права і свободи людини і громадянина (і юридичних осіб), а також виконує контрольні функції по відношенню до міліції, прокуратури та СБУ. У нас такого інституту просто немає.

Російські автори початку ХХ ст. розуміли судову реформу як перетворення судоустрою та судочинства на нових засадах. Окремі експерти більш широко визначають судову реформу, як реформу суду, прокуратури, адвокатури, слідства, системі підготовки та перепідготовки суддів, слідчих, прокурорів та адвокатів [2]. Інші автори не погоджуються з цією думкою, та вказують, що поняття «судової реформи» є набагато вужчим, ніж категорія «правова реформа», яка включає в себе як судову реформу, так і комплекс перетворень іншого характеру. Сучасні ж фахівці визнають, що судова і правова реформи є тісно пов'язаними, при чому судова виступає як «локомотив» правової, адміністративної та інших реформ, водночас судова реформа не може бути успішною без проведення правової реформи [3].

Наявність сильного незалежного правосуддя цінне саме по собі, оскільки забезпечує гідне і спокійне життя громадян. З економічної точки зору, якщо в країні, як у нас зараз, немає судів, в неї бояться інвестувати. Адже якщо хтось відбере вашу власність в Україні - вас ніхто не захистить, так як судова система повністю паралізована корупцією і некомпетентністю чиновників.

Причинами цього є: у судді в нас найчастіше беруть кого завгодно, сам процес зарахування в суддівський корпус вкрай корумпований; повна відсутність контролю незаконних дій суддів і системи залучення їх до відповідальності. Залежності судів виявляється не тільки у тиску зверху, але й у хабарництві самих суддів.

Ще одним недоліком судової системи є те, що в Україні до цих пір голова суду сам в ручному режимі розподіляє новоприбулі справи і призначає суддів, які розглядатимуть їх, оскільки є судді, з якими голова дружить і може "порекомендувати" їм, як потрібно провести процес.

Нещодавно почали запроваджувати автоматизовану систему розподілу справ між суддями, але поки що переважна більшість судів працюють за старим принципом.

Щоправда є в судах і «білі ворони», які роблять все строго за законом і по справедливості. Як правило, це або недавно прийшли в систему за покликанням, або, скажімо так, судді «старої гвардії», тобто які працювали ще на початку 1990-х років. На них чиниться колосальний тиск, аж до погроз їх дітям. Для мінімізації такого тиску повинна існувати спеціальна служба, яка б могла захистити суддів та членів їх сімей. Вона повинна мати повноваження слідчих органів та братися за роботу за першим дзвінком судді.

Крім того, можна зробити так, щоб цей тиск втратив сенс, адже на 12 присяжних він унеможлиблюється. Зараз існує сильний опір спробам введення суду присяжних в Україні. Юристи стверджують, що прийняти вірне рішення не під силу, скажімо, простому робітнику заводу. Разом із тим у США, наприклад, саме такі присяжні (прості роботяги, як правило, не завжди з вищою освітою) виносячи судові рішення у складі колегії присяжних у кримінальних справах [5]. Та й у нас вони ходять на вибори, формуючи вищі органи влади в країні. Я вважаю, що дієздатний громадянин платить податки, має право входити в склад суду присяжних. В історії вітчизняної юриспруденції золотим періодом вважаються 1864-1922 рр., коли діяли суд присяжних і незалежна адвокатура.

Сьогодні ж і незалежність адвокатури, і безкоштовний доступ населення до юридичної допомоги, незважаючи на декларації, - під питанням. Збереження нинішньої системи зручно як деяким політикам, так, часом, і поліції, прокуратурі, вищим чинам в суддівському корпусі.

Не секрет, що в Україні силові структури часто застосовує тортури для вибиття зізнання. Але протягом минулого року за цією статтею було порушено всього чотири кримінальні справи. І ні один працівник міліції, відповідальний за перевищення службових повноважень, не був покараний.

Найбільшими проблемами судів, ті, хто до них звертався, вважають надто тривалий судовий процес (10,4 %), безвідповідальність суддів (9,7 %), недостатню поінформованість громадян (9,5 %), висока вартість послуг юристів (9,3 %). Ті, хто не звертався до суду (населення), також вважає основною проблемою судів надто тривалий судовий процес (16,1 %), надто значні офіційні витрати (12,9 %), необхідність платити хабарі (12,8 %), несправедливі рішення судів (12 %), неефективне виконання судових рішень (11,5%) [1].

Ще один показник, який свідчить про катастрофу в судовій системі України, - це кількість виправдувальних вироків. У СРСР в серед 20% вироків були виправдувальними, стільки ж їх зараз у США, у країнах Західної Європи - 20-30%. На думку багатьох досвідчених адвокатів, наша судова система повернулась до стану 1937 року, з тією лише різницею, що поки відсутня смертна кара, і людей не розстрілюють після винесення обвинувального приговору.

Для кардинальної зміни ситуації не потрібно багато коштів. Потрібно радикально посилити систему призначення суддів. По-перше, це повинні бути чесні люди з незаплямованою репутацією. По-друге, необхідно зобов'язати декларувати

свої доходи не тільки суддів, але і їх родичів аж до третього коліна; санкція за неподання декларації – позбавлення звання.

Дуже важливо, провести спеціалізацію судів, розмежувавши адміністративні, кримінальні і т.д. Зараз суддя районного суду відчуває колосальне навантаження: він слухає справи і про ДТП, і про розлучення, і про земельні суперечки, і так звані "карні" справи.

Крім того, справи про тяжкі злочини (коли людині загрожує більше 5 років позбавлення волі) за рішенням заарештованого має розглядати суд присяжних. Присяжні повинні дати відповідь на два запитання: чи підсудний скоїв злочин і чи винен він у тому, в чому його звинувачують. А кваліфікація злочину, призначення покарання - прерогатива судді. Суд присяжних не вимагає великих витрат: від держави потрібно забезпечити приміщення, оплатити присяжним проїзд і дозволити їм бути відсутнім на робочому місці на період слухання справи в суді, щоб їх не звільнили за прогул. Тому, як мені здається, не вистачає лише політичної волі, щоб провести цю реформу.

Широко обговорюється ідея виборності суддів. Критики стверджують, що люди морально не готові до цього, що кандидатів у судді будуть спонсорувати бізнесмени.

Не раз говорилося про матеріально-технічне забезпечення судів - це важлива складова функціонування всієї системи. У судів немає коштів навіть на найнеобхідніше: поштові марки, звукозаписну техніку і т.д.

Багато років дискутується необхідність існування самого інституту прокуратури в Україні, мовляв, це репресивний орган, якого немає в ряді західних країн. Я вважаю, що прокуратура потрібна хоча б тому, що вона здійснює хоч якийсь нагляд за поліцією. А от деякі інші її функції можна послабити або делегувати іншим органам.

Отже, як вбачається, без судової реформи Україна взагалі не може існувати як демократична, правова і соціальна держава. Але справжню судову реформу – виважену, обґрунтовану, дійсно потрібну суспільству – неможливо провести в умовах гострої політичної кризи. Успішний результат реформи можуть забезпечити політична стабільність, суспільна злагода, зосередження керівництва держави на суспільних проблемах. У відсутність судової реформи громадяни не мають можливості законним шляхом захистити свої права. Якщо судову систему не спробують нарешті реформувати, то ситуація може ще більше погіршитися.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стан судової реформи в Україні / В. В. Шцтович, Н. І. Бесєдіна // Україна в 2005-2009 рр.: стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: монографія / за заг. ред. Ю.Г. Рубана; Національний ін-т стратегічних досліджень.-К.: НІСД, 2009.-С. 99-112.

2. К вопросу о разработке концепции судебной реформы на период 2004-2012 гг. / Под ред. П. Д. Баренбойма // Законодательство и экономика. – 2003.-№12.-С. 21-24.

3. Проблема розвитку судової системи у сучасній правовій доктрині України / Н.В. Добровольська // Митна справа.-2008.-№5.-С. 41-46.

4. Політична стабільність – запорука успішної судової реформи // Урядовий кур'єр.-2008.-№215.-с. 5.

5. В Украине вообще нет судов / Олег Веремеенко // Бізнес.-2009.-№36.-С. 10-11.